

آمارت را داریم

نمونه‌های آماری در کتاب‌های درسی ابتدایی و لزوم آمارگیری و سرشماری

زهره پیرهادی

اشاره

هنوز مدت زیادی از آغاز ماه اول مدرسه نگذشته است. به صفحات و درس‌هایی رسیده‌ایم که مصداق‌ها و مثال‌های واقعی آن‌ها از طریق رسانه‌ها اطلاع‌رسانی می‌شوند.

من فکر می‌کنم آمارگیری یک فرصت استثنایی است که هر پنج سال یک بار دست می‌دهد تا بتوانیم این موضوع را در کلاس به گونه‌ای مشهود معرفی کنیم. برای مثال، در مطالعات اجتماعی پایه‌ی چهارم، دانش‌آموزان با نام پرجمعیت‌ترین شهرهای ایران روبه‌رو می‌شوند.

آیا آن‌ها نمی‌پرسند این ارقام چگونه به دست آمده‌اند یا وقتی در مطالعات اجتماعی پایه‌ی پنجم بحث جمعیت پیش می‌آید، آیا شما می‌توانید بدون نگاه به جمعیت گذشته‌ی ایران و برنامه‌ریزی برای آینده‌ی آن‌ها، از جمعیت حال حاضر صحبت کنید؟

وقتی دانش‌آموز من با جمعیت، مساحت و نمودارهای روند مصرف آب یا مواد غذایی در طول دوره‌هایی چند ساله مواجه می‌شود، باید به او بگویم که این اعداد و ارقام چگونه به دست آمده‌اند. همه‌ی این‌ها می‌تواند اهمیت موضوع آمار و برنامه‌ریزی را نشان دهد.

داشتن آمار دقیق برای همگان مهم است. برای مثال، وقتی یک آموزگار می‌خواهد از دانش‌آموزان خود امتحان بگیرد، باید آمار تعداد آن‌ها را در اختیار داشته باشد تا بداند چند برگه برای آن امتحان آماده کند و در اختیار دانش‌آموزانش قرار دهد. مدیر مدرسه به دانش‌آموزان اعلام می‌کند که آخر هفته می‌خواهیم یک اردوی تفریحی یا زیارتی برگزار کنیم. هر دانش‌آموزی دوست دارد در این اردو شرکت کند؛ با رضایت‌نامه‌ی والدین به دفتر مراجعه کند. آمار در این اردو هم نقشی تعیین‌کننده دارد. برای مدیر و عوامل هماهنگ‌کننده‌ی اردو خیلی مهم است بدانند چند نفر در این اردو شرکت می‌کنند تا از یک طرف برای دانش‌آموزان وسیله‌ی ایاب و ذهاب تدارک ببینند و از طرف دیگر به مقدار کافی غذا، آب و تنقلات تهیه کنند.

● در ایران هم، مانند بسیاری از کشورهای دنیا، سرشماری اجرا می‌شود تا بدانیم برای چه جمعیتی باید برنامه‌ریزی کنیم. اولین سرشماری رسمی در ایران در سال ۱۳۳۵ انجام شد. بعد از آن، هر ۱۰ سال یک بار سرشماری عمومی نفوس و مسکن اجرا شد. بعد از انقلاب اسلامی نیز مرکز آمار ایران سرشماری‌ها را هر ۱۰ سال یک بار اجرا کرد تا اینکه بعد از سرشماری سال ۱۳۸۵، اجرای سرشماری در ایران ۵ ساله شد.

من
به عنوان آموزگار و
با استفاده از روش های تعاملی در
کلاس، به دانش آموزانم می گویم در خانه
و در این زمینه بحث و خانواده را به همکاری با
مأموران سرشماری تشویق کنند.
با تکمیل برگه ی اینترنتی، یک کد آماری دریافت
می کنید که با مراجعه ی مأمور سرشماری می توانید
آن را به وی تحویل دهید. در پایان، به دانش آموزانم
می گویم، هر کدام از شما یک همیار سرشماری
هستید. آن ها در این زمینه به گفت و گو
می پردازند و می دانند کار مهمی
انجام داده اند.

آیا می دانید:

- براساس کتیبه ها و سنگ نوشته های به جا مانده از دوران هخامنشی (۵۵۰ تا ۳۳۰ قبل از میلاد) ایرانیان از دیر هنگام به اهمیت آمار و کاربرد آن در امور لشگری و کشوری واقف بوده اند.
- الواح کشف شده در بنای تخت جمشید نیز وجود اطلاعات اداری در دفاتر ثبت مالیات، ثبت امور نظامی، جدول های حقوق کارکنان و تنظیم بودجه ی مملکتی را تأیید کرده اند. واژه های همار و شاهمار از جمله واژه های مورد استفاده در آن دوران هستند که به معنای شمارش و سرشماری به کار می رفته اند.
- با وجود این سابقه ی کهن، اولین تلاش ها برای جمع آوری آمار به روش نوین در کشور، در زمان ناصرالدین شاه قاجار (۱۲۷۵-۱۲۲۷ هجری شمسی) و مهم ترین آن ها توسط **عبد الغفار خان نجم الدوله**، معلم ریاضی مدرسه ی دارالفنون، و برای اندازه گیری نفوس دارالخلافه (تهران) در سال ۱۲۴۶ هجری شمسی انجام شد. در این سرشماری، با استفاده از نقشه های آماری، تهران به پنج منطقه تقسیم و جمعیتی بالغ بر ۱۵۵۷۳۶ نفر شمارش شد.
- اولین سرشماری سراسری نفوس در ایران در سال ۱۳۱۸ شمسی در شهر کاشان اجرا شد و تا شهریور ماه سال ۱۳۲۰ شمسی ۳۵ شهر ایران سرشماری شدند. با گسترش دامنه ی جنگ جهانی دوم و ورود متفقین به کشور در همان سال، انجام این سرشماری ناتمام ماند.
- در مهر و آبان سال جاری، هشتمین سرشماری عمومی نفوس و مسکن اجرا می شود. مسئولان در نظر دارند از سوم مهرماه به طریق اینترنتی این مهم را به انجام برسانند. فکر کنید، اگر برای جمعیت ۷۹۲۳۹۷۴۰ میلیون نفری کشور، با تعداد ۲۵ میلیون خانوار، ثبت اطلاعات به صورت دستی و کاغذی انجام شود، چقدر زمان و هزینه نیاز است؟